

2/2009

BESKYDY

zpravodaj chráněné krajinné oblasti

PASTVINY, MOTÝLI A SARANČATA

ROZHOVOR S MIROSLAVEM URBANEM

PŘÍRODNÍ PAMÁTKA STŘÍBRNÍK

POMÁHÁME VČELÁM SAMOTÁŘKÁM

**DŘEVINY V INTRAVILÁNECH OBCÍ
I VOLNÉ KRAJINĚ...**

STO LET NÁRODNÍCH PARKŮ EVROPY

Nastal čas léta, prázdnin, dovolených, prostě čas odpočinku. Někdo dá přednost dovolené u moře, jiný poznávacímu zájezdu a další si třeba vybere procházku po beskydských hřebenech. A právě při takové procházce přijde vhod chvilka na svačinku třeba někde na vyhřáté mezi, provoněné mateřídouškou. Výhledy na okolní kopce bude doprovázet jásavý zpěv ptáků a také bzukot včel, cvrkání kobylek nebo nezaměnitelná písnička houslisty cvrčka. Pohled se bezděčně stočí ze vzdálených horizontů na rozkvetlou louku plnou života. Pestrobarevná motýlí křídla se budou předhánět s krásou květin a roztodivné tvary brouků, ploštic, housenek a dalších malých živáček určitě ohromí každého vnímavého pozorovatele. Ale i tento okouzlující svět hmyzu se postupně mění. Je stále více a více ochuzován. A tak mnohé druhy naprosto běžné v časech Vašich dědečků dnes naleznete jen na pár místech naší vlasti a za jinými budete muset vycestovat daleko za hranice. Ptáte se proč tomu tak je? Má nás to vůbec znepokojovat? A můžeme s tím něco udělat? Odpovědi na tyto otázky a k tomu spoustu zajímavého čtení jsme pro Vás připravili právě v tomto čísle Zpravodaje. Krásné léto za všechny šestinohé breberky a všechny, kteří se na Zpravodaji podílí Vám přeje

František Jaskula

OHROŽENÝ HMYZ LUK, PASTVIN A REMÍZŮ

ÚBYTEK DRUHŮ

Většinu našeho hmyzu představují druhy drobné, žijící skrytým způsobem života. Sledovat jejich osudy by trvale zaměstnalo stovky a tisíce specialistů. Z nepřeberného bohatství ale vyčnívají skupiny, jejichž zástupci jsou podstatně nápadnější, oblíbenější a tudíž i prozkoumanější než ostatní. V ostře sledovaných skupinách, jako jsou denní motýli, kobylky, cvrčci a saranče, včely a čmeláci či sběratelsky nápadné čeledi brouků, spatříme hororovou scénu. Například ze 161 druhů denních motýlů, jež se v posledním století vyskytovaly na území republiky, jich nadobro vyhynulo osmnáct, tedy víc než desetina. V České republice tak za poslední století vyhynulo 7–15 % druhového bohatství hmyzu – což je v absolutních číslech minimálně 2 000, možná přes 3 000 druhů. Je to tolik, jako by u nás vyhynuly všechny druhy cévnatých rostlin.

ZMĚNY V KRAJINĚ

Za posledních 150–200 let prošla krajina střední Evropy jednou z největších a nejrychlejších změn ve své recentní historii. Ve zkratce ji lze popsat jako ústup od tradičního hospodaření a souběžnou intenzifikaci zemědělství a lesnictví. Tradiční zemědělskou krajinu tvořila jemná mozaika převážně drobných, různě obhospodařovaných plošek. Ty však nahradily rozsáhlé, jednolité plochy intenzivních polních kultur a lesních plantáží, nebo naopak plochy zcela ponechané sukcesi. Tvorové bezlesí, kteří původně migrovali krajinou různých drobných stanovišť, se během několika desetiletí ocitli v nepřekonatelném moři polí a lesů, izolováni na ostrovech, ze kterých není úniku.

modrásek černoskvřinný

tradičně udržovaná krajina (Kobylská)

Na Valašsku ještě dnes žijí starousedlíci, kteří krajinu udržují tradičním způsobem. Krajina je tak mozaikou různě sečených květnatých luk, extenzivně pasených stráni, lesíků, mezí a polních cest. Srovnáme-li však fotografie tamních kopců před nějakými šedesáti lety a dnes, spatříme masivní vzrůst ploch lesa, vysazovaného na místech luk a pastvin. Osídlené zbytky extenzivních pastvin jsou biologicky nejhodnotnějšími lokalitami v celé oblasti. Potíží je, že i na Valašsku nezadržitelně zanikají poslední zbytky tradičního hospodaření, jež přežily přesun obyvatel do měst i komunistickou kolektivizaci. Celý trend urychluje nešťastná legislativa, třeba zákazy domácích porážek dobytka. Dotace, jež mají v horách udržet hospodaření, nelze získat na krávu a pět ovcí. V tak malém měřítku se ani nevyplatí podstoupit veškerou byrokracii s dotacemi spojenou. A tak majitelé usedlostí, pokud se svými pozemky vůbec něco dělají, spíše podlehnou pokušení je zalesnit.

MOŽNOSTI OCHRANY

Účinná ochrana ohroženého hmyzu je možná a nemusí být ani finančně náročná. Vycházíme ze dvou předpokladů. Ochrana celého druhového spektra hmyzí říše se neobejde bez ochrany stanovišť, jež v sobě zahrnuje i jejich promyšlenou aktivní údržbu. Ta musí být opřena o všeobecně známé poznatky o ekologii hmyzích populací a společenstev a současně musí adaptivně reagovat na měnící se podmínky. Cílem je biologizace péče o krajinu s využitím nástrojů ekozemědělských dotací, zahradního či krajinného inženýrství a cílených revitalizací, včetně oživení bezprostřední blízkosti lidských sídel a takzvané „zdevastovaných“ území. Cestou k zastavení současného úbytku druhového bohatství našich nelesních stanovišť je citlivější management chráněných území provázený vytrvalou a cílevědomou expanzí ochránářsky efektivních opatření za jejich hranice, tedy do zemědělské krajiny, na pozemky člověkem opouštěné a konečně na území v těsné blízkosti člověka, jako jsou průmyslové areály či intravilány sídel. Všude tam mohou aspoň některé druhy, které dnes pokládáme za ohrožené, žít a prosperovat vedle nás.

Zdroj: Konvička M., Beneš J. & Čížek L., 2005: Ohrožený hmyz nelesních stanovišť: ochrana a management. Sagittaria, Olomouc, 127 s., ISBN 80–239–6590–5

Text vybrala a upravila Petra Vlčková

PASTVINY, MOTÝLI A SARANČATA

Mezi nejcennější území CHKO Beskydy patří mimo lesní rezervace bezesporu extenzivní pastviny řídce rozptýlené po celém jejím území. Největší a nejzachovalejší komplexy pastvin a luk můžeme najít v jižní části CHKO. Tyto extenzivní, převážně ovčí pastviny zajišťují životní prostor pro plejádu ohrožených druhů denních i nočních motýlů a sarančat.

pastvina v Novém Hrozenkově

Jeden z nich, **perleťovec maceškový** (*Argynnis niobe*) na Valašsku tvoří nejsilnější populaci v rámci celé České republiky. Jeho rozšíření je však limitováno na jednotlivá boční údolí Vsetínské Bečvy.

Dle zjištění přírodovědců perleťovec maceškový vyžaduje alespoň příležitostně extenzivní přepásání ovci. Při pastvě ovcí vznikají odhalené plošky, kam samice kladou vajíčka. Larvy pravděpodobně vyžadují pro svůj vývoj řídký, nízký vegetační kryt, naopak nesnáší intenzivní pastvu. Na takové pastvině dochází k rušení housenek a chybí zde potřebné zdroje nektaru.

Dospělci perleťovce vyžadují specifickou mozaiku krajiny, kterou využívají v různých částech života, ale i v rámci dne různě. V bezprostřední blízkosti nakladených vajíček musí být květnatá místa, kde se motýli krmí (nejraději mají pcháče, bodláky či chrpy). Hned vedle poté musí být „nachystán“ keř či nízký, hustý stromek k nocování či páření. Samci i samice navíc přeletují při hledání nových biotopů i několik kilometrů, bohatá mozaika krajiny tak musí být zachována na obrovských plochách – i několika desítek kilometrů čtverečních. Bez existence solitérních stromů a keřů, sadů, remízků, lesíků, ale i políček či různě sečených luk by populace zkolabovala tak, jak se tomu stalo na většině území ČR.

Na **saranče vrzavé** (*Psophus stridulus*) můžete nejsnadněji narazit v srpnu či září na pastvinách na jižních svazích Vsetínských vrchů. Dle místních obyvatel se dříve

jednalo o nejhojnější a nejviditelnější saranče pozdního léta celého Valašska. Momentálně víme na Valašsku o existenci zhruba 30 populací, nejvíce je jich v údolích přítoků Vsetínské Bečvy. V rámci ČR se saranče vyskytuje ještě na hrstce dalších lokalit, často ve vojenských újezdech.

Tmavě zbarvení samci za slunečného počasí při vyrušení vylétají, dobře patrná jsou jejich červená křídla. Zároveň za letu vydávají charakteristický slyšitelný chrastivý až cvrčivý zvuk. Samice jsou zavalitější a mohutnější, se zkrácenými křídly a nelétají. Obývá především osluněné, jižně orientované extenzivní (převážně ovčí) pastviny nebo i pastviny opuštěné. Často je na stejných místech jako např. modrásek černoskvřinný. Podmínkou je, aby se na lokalitě nacházelo dostatečné množství narušené půdy, kde samice kladou vajíčka a zároveň i teplá nízká vegetace, ve které nacházejí úkryt a potravu. Saranče má omezené možnosti migrace. Samice nelétají a většinou za celý život neopustí místo svého narození, samci pak létají i několik stovek metrů do okolí.

Proč se saranče z české krajiny tak rychle vytratilo? Smrtící ránu mu daly poválečné změny v zemědělském hospodaření. Původní mozaika soukromého maloplošného hospodaření, na které závisel jeho osud, byla rozbita. Pozemky sceleny, pastviny byly buď opuštěny či se po nich pohybovaly mnohasethlavé stáda dobytka, zvýšené používání hnojiv, řízené změny vegetace luk a pastvin, výsevy hodnotných píceň, a také zalesňování okrajových nevýnosných pozemků. Druh tak v současnosti obývá izolované ostrůvky biotopů v jinak pro něj neobyvatelné krajině. Přežití každé kolonie je, vzhledem k mizivým schopnostem sarančete kolonizovat okolní prostor, velmi důležité. I v současnosti silné kolonie mohou být v případě útlumu či změně hospodaření záhy na pokraji vymření.

saranče vrzavé

VŘETENUŠKA MOKŘADNÍ – RELIKT BESKYDSKÝCH MOKŘADNÍCH LUK

Vřetenuška mokřadní byla ještě v poměrně nedávné době značně rozšířeným druhem mokřadních luk a pastvin vyšších poloh Beskyd. Ty byly dříve obhospodařovány kosením i pravidelnou nebo příležitostnou pastvou, a tak byla udržována vhodná stanoviště pro životaschopné populace tohoto nenápadného motýla.

Extrémní a na obhospodařování náročné podmínky, spolu s postupným úpadkem pastevectví způsobily opouštění a zarůstání lokalit. To vedlo k redukci mokřadních luk na nepatrný zlomek jejich původní rozlohy.

Z uvedeného důvodu silně ubyla, nebo zcela vymizela řada druhů organismů, na biotopy mokřadních a rašelinných luk vázaných. Z nejznámějších můžeme jmenovat rostlinu rosnatku okrouhlostou nebo jiného motýla hnědáčka rozrazilového. Samotná vřetenuška je dnes v Beskydech známa z posledních dvou lokalit, nachází se tedy na pokraji vymření.

Možnosti zachrany tohoto i mnoha dalších druhů, spočívají jedině v obnově údržby mokřadních luk na dostatečně velkých plochách a v zajištění migrační prostupnosti krajiny. Současná údržba nepatrné rozlohy maloplošných chráněných území a nemnoha dalších vhodných ploch nemůže dlouhodobě přežití těchto druhů zajistit. I když se jistě jedná o velmi náročný úkol, je to jediná cesta, jak se pokusit ještě zvrátit současný nedobýr stav. V opačném případě bude ochuzení druhové rozmanitosti beskydské přírody značné a s velkou pravděpodobností nevratné.

TESAŘÍCI V BESKYDSKÝCH LESÍCH

Poté, co se valašské lesy v průběhu 20. století změnilы na 30 metrů vysoká pole na smrkovou kulatinu, stal se na Vsetínsku vzácným ne jeden lesní druh hmyzu. Osud některých vymizelých druhů, jako například tesaříka alpského, je však ještě o něco složitější.

Tesařík jedlový (*Pogonocherus ovatus*) patří díky své vazbě na živnou rostlinu – jedlí bělokorou – mezi lokální druhy naší zvěřiny. Je to světle hnědě zbarvený brouk dosahující velikosti pouze 4–6 mm. Larvy žijí v tenkých koncových osluněných jedlových větvičkách.

Jedle bělokorá je původní druh stromu naší přírody, který je dosud početně zastoupen ve valašských lesích. V minulosti byla však její početnost výrazně vyšší, než je tomu dnes. Ještě na začátku 19. století tvořil její podíl až 66% složení lesních porostů. V průběhu 20. století z rozličných důvodů její početnost poklesla až na současná asi 3%.

Pokles početnosti a celkový ústup tesaříka jedlového kopíruje úbytek jedle. Valašsko je jedním z posledních míst s početnějšími populacemi, avšak i zde mizí díky nedostatečné obnově jedlí a rychlému plošnému odstraňování přestálých jedlobukových porostů. Při cíleném mapování tohoto druhu byl nalezen ve všech starších lesích s podílem jedlí. Smutné však je, že i v rámci lesnatějších oblastí Valašska se staré porosty s přimíšenou jedlí vyskytují jen velmi lokálně a takřka vždy se jedná o torza původního zapojeného porostu, který bude v blízké době vykácen.

Druh ale pravděpodobně dokáže nějakou dobu přežít i na velmi malém počtu hostitelských stromů, stačilo by tak ponechávat skupiny jedlí na dožití. Jedinci tesaříka zimují nejčastěji na stromech uvnitř porostu, méně často na ponechaných skupinkách jedlí či na stromech na okraji porostu a takřka vůbec nezimují na soliterních výstavních ponechávaných na pasekách. V případě holosečného hospodaření bez ponechání jedlí dojde k okamžitému vymření místní populace. Stejně tak i plošné holoseče během několika málo let dokáží vytlačit tento druh velmi rychle z velkého území.

Nádherně modrošedě zbarveného **tesaříka alpského** (*Rosalia alpina*) komentoval G. A. Říčan ještě ve 30. letech 20. století jako řídce se vyskytující druh v Huslenkách. Již tehdy tesaříků ubývalo, na vině bylo masivní vysazování smrku namísto buku a jedle. Likvidovalo jej i důsledné odstraňování bukových souší, zlomů, či vývratů – čili míst, na nichž je svým rozmnožováním bytostně závislý. Larvy totiž žijí v proschlých, osluněných bukových větvích či kmenech. Tesařík alpský však není pouze „pralesním“ druhem brouka, který dokáže žít jen v rozpadajících se přestálých lesích. Z krajiny zmizely i další místa jeho vývoje – soliterní pokroucené buky z pastvin, polních cest či z pasených selských lesíků. V rámci ČR žije tesařík alpský v početnější populaci jen v Čechách na Bezdězu a stále

tesařík alpský

vzácněji se pak vyskytuje ve Vlárském průsmyku u Brumova-Bylnice.

Přírodovědci tak nemají za posledních několik desítek let z Valašska žádný dokladovaný nálezy (a to ani fotografie či poznatelnou část jeho těla). Přesto je tato – příznačně – šedá eminence valašských lesů stále s námi. Paradoxně

VÝZKUM EPIGEICKÝCH BROUKŮ V CHKO BESKYDY

Zástupci čeledi střevlíkovití patří převážně k tzv. epigeickým, tedy po zemi se pohybujícím, broukům. Přestože zástupce jmenované čeledi spojuje mnoho společných vlastností, způsob, jakým využívají jednotlivé biotopy (lesní monokultura, smíšený les, neobdělávaná louka, pole a především jejich ekotony, tj. přechodná hraniční pásma) je značně rozdílný.

střevlík fialový

Výzkum migrace těchto druhů byl proveden také na území CHKO Beskydy v katastru obce Stráž nad Bečvou a Lhota u Vsetína, kde byly po tři vegetační období, v letech 2005 – 2007, sledovány vybrané druhy a jejich pohyb v prostředí smrkového lesa a louky se zaměřením na ekoton mezi těmito dvěma biotopy. Pro stanovení role jednotlivých biotopů v životních cyklech jednotlivých druhů hraje roli především rychlost, jakou se jedinci v rámci toho kterého biotopu pohybují. Zjednodušeně můžeme říci, že u epigeického hmyzu roz-

totiž skoro není roku, kdy by nebyl viděn. Při debatách s lesními dělníky či pracovníky pil vyplývají na povrch nálezy z Halenkova (údolí Dinotice a Lušová) nebo Nového Hrozenkova z Brodské. Tento tesařík se nedá splést s žádným jiným, navíc prostředí pil a skládek dřeva jej velmi intenzivně přitahuje. Nabízí mu totiž ideální místa ke kladení vajíček – rozštípané, osluněné, čerstvé, mrtvé dřevo. Fatální však je, že dřevo je zpracováno rychleji, než larvy tesaříků dokončí svůj několikaletý vývoj.

Přesto je výskyt tesaříka na Valašsku stále pravděpodobný, vždyť jen kousek za hranicemi na Slovensku žijí desetitisícové populace. Proč je jasné hned při překročení státní hranice. Lesy jsou tam divočejší, věkově rozrůzněné a „neučesané“. Obrázek tamních porostů nám tak může být návodem k umožnění jeho návratu a rozšíření i u nás. Podstatně je tak nutné změnit přístup k lesnímu hospodaření – minimalizovat plochu holosečí, nechávat mrtvé dřevo v lese v dostatečném množství a hlavně ponechávat výstavky buků na pasekách na dožití.

Lukáš Spitzer, Jiří Pavelka, upravila Marie Popelářová

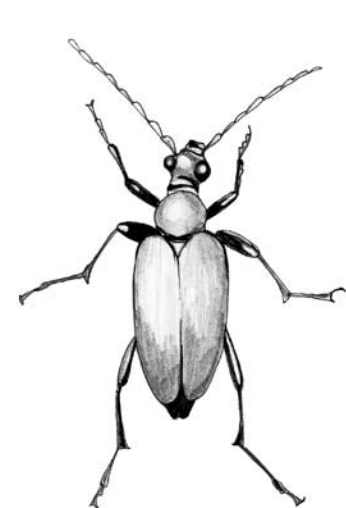
lišujeme dva způsoby pohybu v prostředí. Tím prvním je tzv. náhodné procházení, které je charakterizováno pomalým pohybem s mnoha zastávkami a s mnoha změnami směru pohybu. Toto chování je typické při hledání potravy na daném stanovišti. Oproti tomu lze sledovat tzv. přímý přesun, který je výrazně rychlejší, na delší vzdálenost a je zapříčiněn buďto působením atraktantu (kořist, samice připravená k páření) nebo je vyvolán ve snaze přesunu na jiné stanoviště. V takovém případě plní daný biotop roli biokoridoru, který může být nezbytný pro zachování populace na daném území.

Budeme-li znát nároky jednotlivých druhů na prostředí a faktory, které ovlivňují jejich aktivní pohyb, budeme pak moci těchto vědomostí využít i pro náš vlastní prospěch, např. k přirozenému boji proti škůdcům polních plodin.

Následující tabulka zobrazuje srovnání rychlosti pohybu vybraných druhů sledované čeledi.

Jméno druhu	Prostředí	Uražená vzdálenost (m/den)
střevlík zahradní	les	35
střevlík zahradní	ekoton	30
střevlík nepravidelný	ekoton	15
střevlíček černý	ekoton/les	21,5
střevlíček kovový	ekoton	15

Tomáš Ernest Vondřejc

tesařík jedlový

mrtvé jedlové dřevo

MÍSTO, KTERÉ MÁME NEJRADĚJI, JE KRAJINA V DOLETU NAŠICH VČEL

Do tohoto „hmyzího čísla“ zpravodaje jsme požádali o rozhovor Miroslava Urbana, který žije a chová včely s rodinou na hřebeni Vsetínských vrchů v obci Velká Lhota. Kousek za jeho chalupou, na moderní turistické značce, je umístěna unikátní naučná stezka věnovaná včelám - Včelí procházka. Pan

Urban je nejen jejím autorem, ale z velké části i jejím tvůrcem – pěkné dřevěné stojany pro informační tabule tesal vlastnoručně. Ve většině turistických map ji zatím nenajdete, proto přijměte pozvání k procházce, která voní medem a šumí bzukotem včel...

Kdy jste se dostal k včelaření?

K včelaření jsem měl blízko již od dětství, měli jsme doma velké včelařství řádově se stopadesáti včelstvy. Vyrůstal jsem v podstatě na včelnici. Rodiče včelaři už přes čtyřicet let. V současné době to po nich přebíráme a rodiče chovají včely už jen „na důchod“. My teď máme zázemí zhruba pro šedesát včelstev, ale zimovat už plánujeme přes sto.

Jak se včelaři v Beskydech?

Místo, kde žijeme je pro včely hodně zajímavé. Zdejší krajina je pro ně bohatá a pestrá. Není zde přístup k zemědělským plodinám jako řepka a podobně. Snůška v průběhu roku je mírná, ale stálá, pořád něco kvete. Na jaře jívky, které jsou důležité pro rozvoj včelstev. Většina tohoto medu ale zatím patří včelám. Až v tomto květnovém období nosí včely med z pampelišek, javorů, ovocných stromů, který vytáčíme. Další snůška je z lesních malin, lip, ostružin a z lesní medovice. Nejláskavější snůška je z jedlí, kterých je tu ještě naštěstí dostatek. Z jedlí bývá med nejpozději, jen jednou za čas a je výborný.

Dalším přínosem včel je opylování, a to nejen hospodářských plodin. Opylování se v naší republice podporuje velmi málo. Existuje státní dotace, řádově do dvou set korun na včelstvo, což je nedostačující. Tato částka nepokryje ani základní poplatky za členství v Českém svazu včelařů. V Americe je to například 150 dolarů za jedno včelstvo, které opylí sad. V Čechách je zatím poměrně husté „zavčelení“, kdy vycházejí asi 3 včelstva na jeden kilometr čtvereční. Což je poměrně dostatečné a nikdo si neuvědomuje, že včely do sadu odněkud doletí a že je

potřebuje. To je jeden z problémů českého včelaření, že opylování není doceněné. Situace se časem musí změnit. Dojde také k tomu, že staří včelaři zemřou - průměrný věk včelaře je 65 let- a noví včelaři nebudou. Začínající včelaře podporuje jen Zlínský a Středočeský kraj.

Co vás přivedlo na nápad udělat naučnou stezku právě o včelách? Jaké zajímavosti se na stezce můžeme dozvědět?

Účelem stezky je osvěta procházejících turistů. Teď jsou na stezce čtyři panely, pátý mám přichystaný a šestý o samotářských včelách je v tiskárně. Současné panely jsou začátkem páteřní trasy. Na ni by měly navazovat malé speciální okruhy. Realizaci okruhu o včelařských rostlinách plánuji už o prázdninách. Teď je stezka na turistické značce a odtud by byla odbočka na okruh pár set metrů do lesa. Možností pro odbočení je dostatek, plánuji malá zastaveníčka, ale více odbornější. Kdo má zájem o obecné informace, najde je na hlavní trase. Jsou zde tabule o medu, jak vzniká, jak jej včely zpracovávají a kolik ho samy spotřebují nebo něco z historie, jak se začínalo s včelařením a podobně. Přichystaná pátá tabule o biodiverzitě ukazuje rozdíl mezi přirozenou krajinou a monokulturou. Dnes Evropská Unie podporuje monokulturu, nutí zemědělce, aby sekali okrajové remízky, kde jsou trnky, hlohy a další keře poskytující potravu pro včely a pro ptáky. Téma, které bych rád zpracoval, je období včelaření ve 13. století, za olomouckého biskupa Bruna ze Schauenburku. Tehdy chovali na Valašsku včely především v brtích pro vosk na svíčky potřebné k liturgickým účelům.

Důležitý je také kontakt s lidmi, kteří sem přicházejí. Mají zde také možnost prohlídky včelstev. V sezóně máme na ukázkou prosklené úlky, pro ty, kteří se třeba včel bojí. Jde také o osvětu o včelách z hlediska krajiny. Každý nevčelař i spousta včelařů vidí včely jen v rovině medu. Přitom význam včel v opylování je důležitý jak

v přírodě, tak i pro lidi, kteří mají doma ovocné stromy a další plodiny. Bez opylení včelami by neměli takové výnosy. To si však málokdo uvědomuje, je to také jeden z důvodů vytvoření naučné stezky, aby se nad tím lidé zamysleli.

Které místo v Beskydech nejraději navštěvujete?

Místo které nejraději navštěvujeme je krajina v doletu našich včel. Je to krajina bohatá a vzhledem k tomu, že ji včely opylují je také rozmanitá. A taková krajina je nejhezčí.

Informace o Rodinném včelařství Urban najdete na <http://vcelarstvi.blogspot.com>

Miroslava Urbana se ptala Petra Vlčková

VČELAŘSKÉ MUZEUM V CHLEBOVICÍCH

V Chlebovicích u Frýdku-Místku můžete navštívit včelařský skanzen a muzeum včelařství. Expozice se nachází ve starém fojtství, které opravili místní včelaři a občané. V muzeu jsou umístěny úly od nejstarších slamených až po úly nejnovější. Uvidíte zde i řadu medometů včetně toho nejstaršího. Nechybí zde medaile, odznaky a známky s včelařskou tematikou. Mezi exponáty je i dekret Marie Terezie o včelařství. Ve včelařském domě se provádějí kurzy, přednášky, výstavy, oslavy a přijímají zájezdy. V medovém sklípku zraje medovina a proslulý medový likér – „Místecký Medák“. V objektu je umístěna i včelařská prodejna.

Zdroj a více informací na: <http://www.vcelaricfm.cz>

Krajina Javorníků je často charakterizována jako „mozaika lesů, remízků a křovin, luk, pastvin a mokřadů“. Malou ukázkou takového typu krajiny najdeme na ploše asi 15 ha v Přírodní památce Stříbrník v Hovězí.

PŘÍRODNÍ PAMÁTKA STŘÍBRNÍK

Místní pamětnice vzpomíná na svá školní léta, kdy jako děti dostaly za úkol přinést na hodinu kreslení nějakou zajímavou kytku. Přinesla tedy tu, která rostla na loukách nedaleko jejich domu. Tak paní učitelka s překvapením zjistila, že v Hovězí roste vzácná orchidej – střevíčník pantoflíček (*Cypripedium calceolus*). Lidé si zvykli chodit potěšit se pohledem na „pantoflíček“, ale také si jej přenášeli do zahrádek a údajně i „v náručích“ nosili do kostela... To bylo však před více než 50 lety. Když byla Přírodní památka Stříbrník před 20 lety vyhlášována (v roce 1988), zaznamenáno bylo již pouhých 64 jedinců (trsů) této orchideje. Dnes najdeme v PP Stříbrník stěží desítku rostlin, jen málokterá z nich vykvete. Střevíčník pantoflíček patří v současné době k ohroženým druhům rostlin v rámci celé Evropy, v Beskydech roste pouze na tomto jediném místě.

PP Stříbrník však naštěstí neztrácí svou hodnotu ztrátou hojnosti střevíčníku. V letních měsících tady rozkvétá na desítku dalších orchidejí (vstavač mužský, hlavinka horská, kruštík bahenní, prstnatec májový, vemeník dvoulistý...). Snad nejnápadnější jsou stovky prstnatců Fuchsových (*Dactylorhiza fuchsii*) s výraznou kresbou na růžových kvítcích a flekatými listy. Mezi nejvzácnější však patří nenápadná drobná orchidej vemeníček zelený (*Coeloglossum viride*) se svými zelenavěhnědými květy. V Beskydech jsou dnes známy již jen 3 lokality tohoto druhu.

V dříve světlých (výběrných) jedlobučinách dosud rostou lesní orchideje jako okrotice dlouholistá a okrotice bílá či hlístník hnízdák.

Rozkvetlé louky a druhově bohaté okraje lesů s oblibou vyhledávají i vzácnější druhy motýlů: perleťovec maceškový, hnědásek kostkovaný, jasnobarvec bělozářkový, osenice pampelišková...

Travním porostům v památce dnes chybí přepásání kravami a ovci, některé části nepřístupné kosení proto zarůstají. Avšak díky velkému úsilí místních hospodářů se větší část luk, pastvin a drobných mokřadů daří udržovat ve velmi dobrém stavu. Díky jim za to.

Marie Popelářová

puštíček obecný

pastva koz v přírodní památce

škarda ukousnutá

hadilka obecná

Přírodní památka Stříbrník

POMÁHÁME VČELÁM SAMOTÁŘKÁM

Včely samotárky jsou druhově nejpočetnější, a přitom málo známou skupinou včel. U nás žijí desítky druhů, většina z nich je teplomilných, v jižních a teplejších oblastech se proto vyskytují hojněji. Podobně jako včela medonosná jsou včely samotárky významní opylovači. Nežijí však v rojích, ale pous-
tevnickým způsobem života.

Některé druhy si budují na prosluněných místech zemní hnízda, často je najdeme v hlinitých nebo písečných březích, v kamenných nebo cihelných zídkách, ztrouchnivělém dřevě či ve starých trámech v chodbičkách po larvách tesaříků atd. V dutinách si vytváří komůrky, do nichž nasnaší směs pylu a nektaru a nakladou svá vajíčka. Potom dutinu uzavřou hlinou či úkrojky listů. Po vylíhnutí se larvičky živí pylem a nektarem. Některé druhy stihnou proměnu larva – kukla – dospělec ještě téhož roku, u jiných se dospělé včely líhnou až v jarním období následujícího roku. Většina druhů odchová jednu generaci do roka.

Včely samotárky můžeme s úspěchem chovat i na vlastní zahradě. K jejich usídlení postačí vybudovat vhodné úlky. Zpravidla nejjednodušší je provrtat staré dřevěné špalvy mozaikou otvorů o průměru 5–10 mm do hloubky cca 10 cm a instalovat je na co možná nejvíce osluněné místo pod střechu. K chovu lze využít také např. nahusto naskládaná stébla rákosy umístěná v PET lahvi (či jiné nádobě) nebo navrtané hliněné cihly. Úlky nainstalujeme brzy na jaře a jejich obsazenost poznáme podle pozorování včel na hnízdišti, později také dle zavíčkovaní jednotlivých otvorů. Chov těchto včel není nijak náročný a vzhledem k tomu, že nejsou nijak nebezpečné, je možno je-

JAK VYROBIT ČMELÁKOVNÍK

Příbytek můžeme na zahradě zhotovit také čmelákům. Nejčastěji se u nás ubytuje čmelák skalní (*Pyrobombus lapidarius*), rolní (*Megabombus pascuorum*) a zemní (*Bombus terrestris*). Čmelákovník je dřevěná budka o vnitřních rozměrech asi 20×20×20 cm, s otvorem 2 cm, pod který se umístí leták, usnadňující čmelákům přistání. Dno se vyplní směsí pilin a rašeliny, na ni se umístí směs suché trávy, listů a pilin. Tuto směs je možno nahradit starým myším hnízdem. Připravené úly se umísťují do stínu, 20–50 cm nad úroveň terénu. Čmeláci jsou užiteční hosté, protože opylují zejména rostliny s dlouhou květní trubicí jako jsou rajčata, papriky, okurky, jetel, hrách nebo borůvky. Jsou však schopni opylovat i jahody, maliny, ostružiny a ovocné stromy.

Usídlení čmeláků v těchto připravených budkách je méně úspěšné než u samotářských včel. Proto se na jaře odchyťávají matky čmeláků, které hledají hnízdní dutiny, a umísťují se do úlů. Tato činnost je náročnější a je potřeba mít výjimku ze zákazu na odchyt a chov zvláště chráněných živočichů dle

jich chov svěřit i školním dětem. Včely samotárky mají velký význam pro opylování řady druhů rostlin, které včely medonosné ani čmeláci často nedokáží opylit.

Mirek Dvorský

§ 56 zákona č. 114 / 1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Zájemce je možno odkázat např. na Metodiku ČSOP č. 28 – Čmeláci, autorů M. Pavelky a V. Smetany.

Včelám samotářkám a čmelákům je také možnost pomoci skladbou pěstovaných rostlin a způsobem hospodaření na zahradě. Budete-li mít v každou roční dobu kvetoucí rostliny, pokud možno s dlouhou květní trubicí, a nebudete pěstovat intenzivně kosený anglický trávník, tak se tyto druhy mohou stát ozdobou i vaší zahrady.

Martin Krupa

DŘEVINY V INTRAVILÁNECH OBCÍ I VOLNÉ KRAJINĚ A JEJICH VÝZNAM PRO OCHRANU HMYZU

V několika posledních desetiletích došlo vlivem intenzifikace lesního hospodaření a jeho vstupu i do nejméně přístupných míst k drastickému poklesu početnosti i druhové rozmanitosti prakticky všech skupin u nás žijícího hmyzu. Způsoby hospodaření v lesích, zaměřené téměř výhradně na produkci dřevní hmoty zapříčinily značný úbytek až vymizení určitých prvků, klíčových pro přežití řady ohrožených druhů. Mimo jiné se jedná především o staré, různě narušené až odumřelé stromy a drobné světliny, poskytující některým, na lesní prostředí vázaným hmyzím skupinám ničím nenahraditelné stanoviště.

ZELEŇ MIMO LES

V rozsáhlých oblastech se z výše uvedených důvodů stala často posledním útočištěm těchto druhů stromová zeleň, rostoucí mimo obhospodařované lesy. Aleje podél cest a na rybníčních hrázích, břehové porosty toků, ale také zeleň v intravilánech měst a vesnic je mnohdy jediným, co splňuje často velmi specifické nároky mnoha hmyzích druhů a představuje poslední možnost pro jejich přežití. Zeleň starých parků, hřbitovů, silničních stromořadí, ale také některých sadů a více či méně využívaných veřejných míst byla vysazena a pěstována za jiným účelem než je těžba dřeva a díky tomu jsou zde často přítomna stanoviště, která v hospodářských lesích chybí. Pro příklad lze uvést dutiny ve starých stromech, trouchnivějící kmeny nebo silnější větve, praskliny v hluboce rozbrázděné kůře nebo kůru odstávající a v neposlední řadě různou vzdálenost mezi jednotlivými stromy, která zajišťuje rozmanité světelné a teplotní podmínky, značně odlišné od uniformního mikroklimatu zapojených a tmavých hospodářských lesů.

PÉČE O DŘEVINY

Ačkoliv tato mimolesní zeleň není ohrožena běžným lesním provozem, bývá postižena během údržby, která se provádí jak za účelem zajištění bezpečnosti lidí, tak z hlediska estetického, kdy jsou „přestárle“ a „nevzhledné“ dřeviny odstraňovány a v lepším případě nahrazovány novými. Zvláště z poslední jmenovaného důvodu jsou velmi často zcela zbytečně likvidovány ještě poměrně zdravé stromy, které by mohly řadu let růst a poskytovat nejen výše uvedená stanoviště ohroženým živočichům ale i další, novou výsadbou stěží nahraditelné, funkce. I když je, zvláště z bezpečnostního hlediska, údržba v obcích rostoucích dřevin samozřejmě nutná, většinou lze zvolit takový postup, kterým je možno dosáhnout jak žádoucí bezpečnosti, tak výše jmenovaných funkcí.

Odborně provedený ořez, který výrazně sníží zatížení kmene i kořenového systému, svázání větví nebo zabránění zatékání vody může zajistit stabilitu stromu a prodloužit jeho život i o několik desetiletí. V otevřené krajině v okolí obcí by se mělo stát dobrým zvykem ponechání některých stromů do přirozeného dožití a nemělo by to být vnímáno jako špatná péče vlastníka o zeleň na jeho pozemcích. Těmito jednoduchými a nenáročnými opatřeními lze dosáhnout nejen příjemného prostředí hustě osídlené krajiny, ale také umožnit přežití mnohým, dnes již velmi vzácným, živočišným druhům.

Jiří Pavelka

STO LET NÁRODNÍCH PARKŮ EVROPY

V letošním roce si nejen ochráni, ale snad celá Evropa připomněla velevýznamné výročí. Je tomu právě 100 let, kdy bylo ve švédsku vyhlášeno prvních 9 národních parků Evropy. Od roku 1999 je 24. květen, tedy datum této události, připomínán jako „Evropský den parků“. Zasloužila se o to organizace Europarc, která sdružuje více než 400 chráněných území z 39 zemí Evropy a je zastřešující organizací evropských chráněných území.

Počítám, že každý ze čtenářů našeho zpravodaje ví nebo tuší co to národní park (NP) je a patrně už jste některý i navštívili. Většina z nás vnímá parky jako území, která mají za úkol „záchranu“ míst s nenarušenou (pokud možno divokou) přírodou. Vedle nesporného přírodovědeckého významu mají i velkou kulturně-historickou hodnotu – často jsou svědky dob, než člověk začal přírodu měnit, případně památkem nějakých dávných způsobů hospodaření.

Praotcem všech NP světa je Yellowstone národní park, který byl vyhlášen (také v květnu!) roku 1872 ve Wyomingu, USA. V zakládací listině se píše, že území má sloužit jako „veřejný park k radosti a potěšení lidu“ – a aby to tak bylo, vyslala tam vláda jednotku kavalerie. Od těch dob nosí američtí strážci NP (rangeři) špičaté klobouky s širokou krempou. Ale zpátky do Evropy...

Myšlenka NP se zde ujala s odstupem skoro 40 let. Po několika severských parcích se dočkala i Evropa střední (nebo chcete-li západní) – v r. 1914 byl vyhlášen Švýcarský NP, v r. 1924 známý NP Triglav v dnešním Slovinsku. V současnosti (r. 2008) je v Evropě asi 390 národních parků jejichž rozloha se pohybuje od 0,2 až po 18 917 km². Nejvíce (35) NP má Norsko, naopak několik zemí – např. Dánsko, Belgie, Moldávie nemají žádný NP.

Na území tehdejšího Československa byl jako první národní park v roce 1949 (zase devítkové výročí!) vyhlášen Tatranský národní park. Dnešní ČR si musela na svůj první národní park počkat až do r. 1963, kdy byl (opět v květnu)

zřízen Krkonošský národní park. Není bez zajímavosti, že naši polští sousedé chrání „své“ Krkonoše od r. 1959 (zase devítka). Oba parky jsou také zařazeny do světové sítě biosférických rezervací UNESCO.

Další NP byl vyhlášen v roce 1991, po pádu tzv. železné opony v dosud nepřístupné centrální části Šumavy. Přitom už v r. 1946 navrhoval zřízení NP na Šumavě známý prof. Komárek a další odborníci... doba a lidé tomu však nepřáli. Přesto se v r. 1963 podařilo zřídit chráněnou krajinnou oblast, která byla největší v tehdejší ČSSR. Také Šumava má svůj protějšek na druhé straně hranice – NP Bavorský les, který je nejstarší (1970) a také největší „lesní“ NP v Německu.

Tatranský národní park

Velmi podobnou historii a osud má i další – tentokrát nejmenší český park. Národní park Počty (1991) měl jako předchůdce CHKO a čekal na odstranění ostatních drátů a objevení „divočiny“ v bývalém hraničním pásmu. V ochraně kaňonu řeky Dyje jsme zde kupodivu „předběhli“ naše rakouské sousedy – ti na „svém břehu“ zřídili NP až v r. 2000.

Ve stejném roce vznikl i zatím poslední náš národní park – České Švýcarsko. Spolu s podobným saským a dvěma CHKO (Labské pískovce u nás a Saské švýcarsko v SRN) chrání největší oblast bizarních pískovcových skal střední Evropy.

Možná jste postřehli ono „zatím poslední“ – ano, o zřízení dalších národních parků se uvažuje i v tak „přelidněné“

a lidmi ovlivněné zemi jako je ČR. Poté, co jsme jako členové EU začali budovat síť chráněných území NATURA 2000, se oživily plány na vyhlášení NP v centrální části Jeseníků (dnešní NPR Praděd) a centrální části Křivoklátska. Obě území jsou evropsky významná, unikátní a člověkem relativně málo pozměněná.

Zavěrem bych citoval z jedinečné encyklopedie M. Anděry (ed.) - Národní parky Evropy, která vyšla v loňském roce v nakl. Slovart: „A tak hovoříme-li ve spojitosti s národními parky o minulosti a budoucnosti zároveň, není to fráze do názvu kapitoly, ale opravdová realita, jedna z nadějí lidstva, že zítra nemusí být hůře než dnes...“

Jiří Lehký

KARPATSKÉ PŘÍRODNÍ DĚDICTVÍ V BESKYDECH – ZAPOJTE SE TAKÉ!

Jak asi leckdo ví, Beskydy jsou součástí pohoří Karpat, nejrozsáhlejšího pohoří Evropy, které zasahuje na území osmi států. Příroda i kultura Karpat je v mnohém odlišná od zbytku Evropy. K ochraně tohoto svěbytného kulturního a přírodního dědictví a k jeho udržitelnému rozvoji vznikla mezinárodní Karpatská úmluva, ke které se připojilo také Česko. Kultura, příroda a krajina Karpat (a tedy i Beskyd) se mění, to je přirozené. Účelem zachování karpatského přírodního dědictví není konzervace přírody a krajiny nebo vytváření „velkého skanzenu“. Dědictví není statické, je možné jej neustále rozvíjet a obohacovat, představuje návaznost a ukazuje identitu lidské kultury.

Aby mohlo být dědictví zachováno a rozvíjeno, musí se nejprve vědět, co ho vlastně tvoří. Pojmenování onoho dědictví je proto jedním z hlavních cílů Karpatské úmluvy. Letos v červenci začal ČSOP Salamandr realizovat projekt zaměřený na karpatské přírodní dědictví Beskyd. Jeho cílem je modelově vytvořit seznam dědictví, návrh na zajištění dlouhodobě udržitelné péče, a také modelová péče o některé lokality, které budou obsahovat prvky karpatského dědictví.

Hlavním a zároveň prvním krokem je vytvoření seznamu, který by toto dědictví prezentoval. Zatím se u nás zástupci státních i nestátních organizací shodli na tom, že by to neměl být nový „červený seznam“ oblasti, který by obsahoval jen vzácné druhy. Ty se tam mohou objevit také, ale měly by tam být takové části přírody (druhy zvířat a rostlin, biotopy...), které jsou pro oblast typické. Proto by také seznam nemělo tvořit pouze několik odborníků, ale do jeho tvorby by se měly zapojit také např. neziskové organizace a hlavně laici, veřejnost.

Na stránkách www.valasskakrajina.cz/projekty/karpatske-dedictvi se dozvíte nejen další podrobnosti o projektu, ale budete se moci podívat na průběžně aktualizovaný seznam dědictví a vyjádřit také svůj názor na to, co je nebo naopak není karpatským přírodním dědictvím v Beskydech. Měl by

PÉČE O PŘÍRODNÍ PAMÁTKU POSKLA

příklad spolupráce ochrany přírody s obcí, školou, vlastníky a dobrovolníky

Kdo se občas zatoulá na kopec Poskla nad Hutiskem, jistě jeho pozornosti neujdou nezvyklé aktivity ve zdejší přírodní památce. Pro toto chráněné území byl zpracován plán péče a Správa CHKO Beskydy se jej snaží již třetím rokem naplňovat – jinými slovy, snaží se vrátit Poskle její zašlou krásu. Absence péče v předešlých letech vedla téměř k zániku jedné ze tří částí památky – jalovcového pasínku a zarostení okrajů zbývajících dvou ploch. V případě jalovcového pasínku (Poskla III) má lví podíl na jeho údržbě obec Hutisko-Solanec. Její pracovníci letos v dubnu dokončili poměrně rozsáhlé kácení náletových dřevin – jednalo se o mohutné smrky a borovice. Díky tomu plocha opět získala podobu pastviny s jalovci a několika soliterními stromy.

tak vzniknout stále otevřený systém, protože něco takového, jako je karpatské přírodní dědictví Beskyd, se nedá definovat najednou a pak ukončit. Budeme rádi, když se zapojíte.

Projekt byl podpořen grantem z Islandu, Lichtenštejska a Norska v rámci Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu prostřednictvím Nadace rozvoje občanské společnosti.

Vojtěch Bajer

příkladem karpatského dědictví v Beskydech může být hořeček karpatský

Letos na jaře již poněkolkáté nastoupili také studenti Střední zemědělské a přírodovědné školy z Rožnova p. R. a pokračovali v čištění pasínku od náletových dřevin a pálení kletu.

Současně probíhal také výřez osik na kraji louky v další části památky - Poskla I. O prvomájovém víkendu pak v úklidu pokračovali mladí lidé z Hnutí Brontosaurus (základní článek „Kolovrátek“).

Nemalý podíl na osvobozování Poskly od náletu i kosení trávy a borůvky mají i členové Českého svazu ochránců přírody Radhošť z Rožnova či dobrovolníci GE Money Bank Ostrava. Borůvka v jalovcovém pasínku zarostla během let celou plochu a vytlačila jiné květnaté druhy rostlin. Sečením se daří postupně vytvářet prostor pro navracení takových druhů jako je vřes, mochny, pupavy, časem se snad dočkáme i orchidejí...

Rubrika: STALO SE

PYTLÁK V BESKYDECH ZABIL MEDVĚDA

V obci Ostravice byly na konci dubna nalezeny zbytky těla medvěda hnědého. Okolnosti nálezu nasvědčují tomu, že medvěd byl upytlačen. Medvědi u nás žijí pouze v horách CHKO Beskydy (zhruba 3–5 zvířat). Usmrcení jediného zvířete má proto vážné následky pro celou populaci na česko-slovenském pomezí. Medvěd hnědý je kriticky ohroženým druhem v ČR a je chráněn také podle evropské legislativy. Jeho nezákonné usmrcení je podle trestního zákona zároveň trestným činem pytláctví. Hnutí DUHA vypsalo ve spolupráci s ČMMJ odměnu 100.000 Kč za informace k usvědčení pytláka. Lidé, mohou kontaktovat Hnutí DUHA (731 463 929) nebo Správu CHKO Beskydy (607 837 854).

V ZAŠOVÉ ROSTE NOVÁ ALEJ

Během podzimu 2008 byla v obci Zašová vysazena nová jednostranná alej o délce cca 1 km. Trasa aleje kopíruje historickou cestu, která spojovala obce Zašová a Krhová a lze ji spolehlivě dohledat v historických podkladech již z 1. pol. 19. stol. Alej je vysazena z 8 druhů dřevin, které přinesou především zvýšený užitek pro volně žijící živočichy. Celkem bylo vysazeno 90 stromů, z nichž každý je chráněn oplůtkem před zvěří. Kromě přínosu v oblasti kulturně-historické, bude mít alej mnoho dalších úkolů: např. rozčlenit souvislé zemědělské plochy, zvýšit potravní a úkrytové možnosti volně žijících živočichů, podpořit biodiverzitu a zlepšit hospodaření s vodou. Původní trasu tvoří dnes již pouze nepevněná pěšina, ale pěšky je možné celý úsek absolvovat. Výsadba byla provedena z Programu péče o krajinu, projekt realizoval ČSOP Salamandr.

Petr Konupka

Péče o podmáčenou louku (Poskla II) se po letech ujali opět vlastníci a likvidují úporné ostružiní a nálety z mokřadu. Díky pravidelnému sečení se zlepšují také podmínky pro existenci mečíků střechovitých, mokřadních orchidejí a dalších vzácných druhů.

Jak je vidno, péče o přírodní památku je postavena na široké spolupráci „ochranářů“ s vlastníky pozemků, obcí a lidmi z nevládních organizací i zmíněné „zemědělký“. Díky nim se dnes toto místo stává opět oblíbeným cílem procházek místních i návštěvníků obce Hutisko-Solanec.

Jiří Lehký

Rubrika: AKTUALITY

MOTORKÁŘI NEJSOU V BESKYDECH VÍTÁNÍ!

Policisté spolu s ochránci přírody a lesníky zakročili proti nelegálním vjezdům do CHKO Beskydy.

V neděli 21. června se pětadvacet pracovníků Správy CHKO spolu s dobrovolnými strážci a několika lesníky pohybovalo po horách a sledovalo veškerá vozidla. Ve spolupráci s téměř sedmdesáti policisty, vybavených nejmodernější technikou, pak bylo celkem úspěšně zasáhnuto proti těm, kteří se prohřešili nejen proti pravidlům silničního provozu, ale i těm, kteří porušili zákaz vjezdu vyplývající ze zákona o ochraně přírody (§ 26 odst. 1 písm.c/ zákona 114/92 Sb.) nebo lesního zákona. Policisté na místě uložili 127 pokut ve výši 135 000 Kč. Další pokuty padnou ve správním řízení, které povede Správa CHKO Beskydy. Po listopadovém „zátahu“ lesníků a rozsáhlé policejní akci na Vsetínsku je to již třetí, a doufejme ne poslední pokus, jak motorizované návštěvníky přimět k respektování pravidel. Zároveň by to měl být jasný signál motorkářům (ať už jezdí na endurech, kroskách, čtyřkolkách apod. terénních strojích), že v chráněné krajinné oblasti jsou nevitány hosty. Pokud totiž chtějí svého motorizovaného koníčka provozovat v přírodě, budou muset s ochranou přírody jednat – ne válčit.

Jiří Lehký, redakčně zkráceno

Narůstajícímu problému – ilegálnímu motorismu v přírodě se od února věnují stránky www.zakaz-vjezdu.cz. Stránky jsou součástí rozsáhlého záměru, jehož další části budou postupně následovat. Velký ohlas, který stránky vyvolaly, pouze potvrdil skutečnost, že současná neřešená situace je dlouhodobě neudržitelná.

Rubrika: AKTUALITY

ŠAFRÁN HEUFFELŮV, KARPATSKÝ NEBO SPIŠSKÝ?

Není to tak dávno, co jsme se učili, že v Beskydech roste velmi vzácná rostlina šafrán Heuffelův (*Crocus heuffelianus*). Záhy nás botanikové zmátli přejmenováním českého druhového jména na karpatský. To je ovšem maličkost s objevem slovenských botaniků, kteří v roce 2008 zjistili, že šafrán karpatský jsou ve skutečnosti 2 druhy – karpatský s počtem chromozómů 2n = 10, vyskytující se na východním Slovensku a Ukrajině, a spišský s počtem chromozómů 2n = 18, vyskytující se na Slovensku

Martin Krupa

FOTOSOUTĚŽ VALAŠSKÁ KRAJINA

Tradiční výstava 8. ročníku fotosoutěže Valašská krajina bude letos zahájena 5. září v 16 hodin v Karlovském muzeu ve Velkých Karlovicích. Budou zde také předány ceny vítězným autorům. Výstava poté putuje po dalších obcích v CHKO Beskydy a okolí. Zasláné fotografie jsou zaměřeny na valašskou krajinu, zdejší faunu a flóru, architekturu, zátiší, portréty místních a další témata. Fotosoutěž pořádají Actaea, Správa CHKO Beskydy, Obec Velké Karlovice a Karlovské muzeum a ČSOP Salamandr. Uzávěrka fotosoutěže je 31. srpna.

Více informací a termíny výstav najdete na www.valasskakrajina.cz/fotosoutez/.

VÝUKOVÉ LISTY PŘÍRODA BESKYD

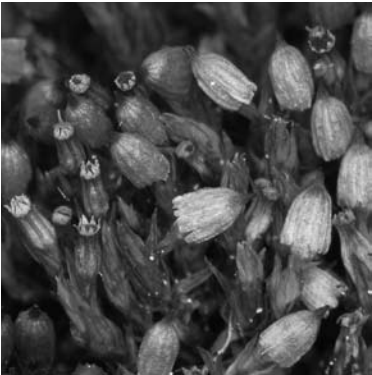
Ke konci letošního roku vydá ČSOP Salamandr aktualizované výukové listy o přírodě Beskyd. Budou tak doplněny a rozšířeny listy vydané v roce 2003, které již byly rozebrány. Tématické zaměření bude reagovat na nové zajímavé údaje (botanické a zoologické mapování, geomorfologické průzkumy...), které doplňují nebo i mění zažitě představy o přírodě Beskyd. Došlo například také ke změně v ochraně přírody Beskyd (soustava Natura 2000). K inovaci dojde také v členění jednotlivých listů, nově bude použit ekosystémový přístup. Listy budou interaktivně provázány se stránkami www.valasskakrajina.cz. K dispozici budou na Správě CHKO Beskydy. Výukové listy finančně podpořilo Ministerstvo životního prostředí a Zlínský kraj.

Ministerstvo životního prostředí
České republiky

Zlínský kraj

ŠURPEK MORAVSKÝ, NOVÝ MECH POPSANÝ Z BESKYD

V rámci řešení diplomové práce studentky OU Markéty Pasečné byl v údolí Černé Ostravice u Starých Hamer nalezen pozoruhodný mech, který byl svými morfologickými znaky zcela odlišný od podobných, dosud známých druhů. Protože ani studium zahraniční literatury nepřineslo žádné nové indicie o tom, že by byl tento mech již někdy ve světě pozorován, rozhodli jsme se jej společně popsat jako nový druh pro vědu s názvem *Orthotrichum moravicum*, šurpek moravský. Vzhledem k nápadným rozlišovacím znakům, kterých by si botanici (pokud by rostl i jinde ve světě) jistě všimli, můžeme předpokládat, že dosud prozatím roste pouze na jediné, výše zmíněné lokalitě a lze jej tedy považovat za endemit Moravskoslezských Beskyd. Je to druh osidlující kůru listnatých dřevin, a proto by bylo vhodné staré listnáče na tomto území podrobit ochraně neboť mohou být potenciálním substrátem vhodným pro jeho zdárné přežívání v Beskydech. Popis druhu (tzv. diagnóza) byl publikován v květnu 2009 v americkém časopise The Bryologist a tím se stal oficiálně uznaným druhem a novým zástupcem naší květeny.

Vítězslav Plášek, katedra biologie a ekologie PřF Ostravské univerzity

PODPORA VZÁCNÝCH DRUHŮ ŽIVOČICHŮ A ROSTLIN V ÚDOLÍ VSETÍNSKÉ BEČVY

Projekt představuje zásadní doplněk k projektu „Louky a křoviny Horního Vsacka“, který byl v roce 2008 schválený v OPŽP. Jeho náplní bude provedení managementových prací na několika dlouhodobě neobhospodařovaných lokalitách, čímž bude zabráněno ztrátě biodiverzity daného území. Dále budou vypracovány odborné studie, které zhodnotí vliv realizovaných opatření na rostlinstvo a živočišstvo pro případnou korekci dalších zásahů. Důležitým úkolem projektu bude zajištění informačního zázemí pro vlastníky dotčených pozemků a komunikace s nimi. Tento doplňující projekt byl podpořen Nadací partnerství (v rámci programu Strom života, jehož generálním partnerem je Skanska).

NADACE
PARTNERSTVÍ
strom života

SKANSKA
Generální partner programu

SLEZSKÁ ORNITOLOGICKÁ SPOLEČNOST

Jednou z poboček České společnosti ornitologické (ČSO) je i Slezská ornitologická společnost (S.O.S.). Naše pobočka byla založena v roce 1974 členy ornitologické sekce Přírodovědecké společnosti při Ostravském muzeu, kde sídlí dodnes; svůj současný název nese ale až od roku 1990 (Hošková 2008). Dnešní působnost S.O.S. je situována na území Moravskoslezského kraje a okresu Vsetín, tedy i na oblast celé CHKO Beskydy. Jednou z hlavních náplní pobočky od jejího počátku exis-

tématikou. Naši členové se mohou každoročně na konci zimy a podzimu setkávat na členských schůzích konaných v rekonstruované budově Ostravského muzea. S.O.S. ve svých řadách vítá každého zájemce o ptactvo a ochranu přírody (bližší podrobnosti si můžete vyžádat na e-mailu sos.cso@seznam.cz).

Literatura: Hošková, L. 2008. Historie a současnost poboček ČSO II., Ptáci světa, 2008, roč. 15, č. 1, s. 9. ISSN 1801-7525.

Martin Mandák

sýkořice vousatá

tence byl vždy sběr faunistických dat – ornitologické přehledy záznamů pozorování, mezi nimiž v podstatě nikdy nechybí zajímavosti z Beskyd, jsou vydávány pobočkou nepřetržitě dodnes. Ačkoliv v současné době neprobíhá v Beskydech žádný projekt pod hlavičkou S.O.S., je na území CHKO individuálně činná řada našich členů – za všechny bych jmenoval především D. Křenka, koordinátora výzkumu a ochrany ptáků v obou ptačích oblastech vymezených na území naší největší CHKO. V posledních letech se výbor S.O.S. stále více zapojuje do aktivní ochrany ptáků a jejich biotopů – pro orgány státní správy, především Krajský úřad Moravskoslezského kraje, a ostravské středisko AOPK ČR zpracovává nejrůznější vyjádření a posudky, ale i inventarizační průzkumy či studie (např. Ekologie a početnost volavky popelavé na území Moravskoslezského kraje pro MŽP). Pobočka, jež má dnes 74 členů (stav k dubnu 2009), vydává s roční periodicitou zpravodaj *Acrocephalus* s barevnou fotopřílohou (obsahy posledních čísel: <http://www.cso.cz/index.php?ID=1064>), v němž uveřejňuje kromě zmíněných faunistických zajímavostí také různé práce a kratší články s regionální ornitologickou, okrajově i herpetologickou,

konipas luční

volavka popelavá

BESKYDY – zpravodaj chráněné krajinné oblasti / Ročník VI, číslo 2/2009. / Vychází 2–4x ročně / Vydává ČSOP Salamandr (ČSOP Salamandr, Tvarůžkova 1805, 756 61 Rožnov pod Radhoštěm, tel.: 571 656 456, e-mail: salamandr@salamandr.info, IČO 702 38 723) ve spolupráci se Správou CHKO Beskydy / Náklad 1000 výtisků. / Číslo vyšlo v červenci 2009 v Rožnově pod Radhoštěm.

Zpravodaj je vytištěn na recyklovaném papíře / Tisk: PROprint, Český Těšín / Grafika: sumec+ryšková, Rožnov p. R. / NEPRODEJNÉ

Autoři fotografií: M. Dvorský, J. Hrabec, F. Jaskula, Š. Kalousová, M. Konupka, M. Krupa, B. Krupová, V. Plášek, M. Popelářová, P. Štefanovie, R. Tydlačka, M. Urban, P. Vlčková, archiv Správy CHKO Beskydy, archiv Včelařského muzea Chlebovice, kresby: Ivo Sumec

BESKYDY – zpravodaj chráněné krajinné oblasti je periodickou tiskovinou evidovanou pod MK ČR E 17444.

